

ks. prof. dr hab. Piotr Jaskóła
Uniwersytet Opolski
Nauki teologiczne

**Recenzja osiągnięć ks. dra Pawła Kiejkowskiego
ubiegającego się o nadanie stopnia doktora habilitowanego nauk teologicznych
wykonana na zlecenie Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów z dnia 13.01.2015 r.**

Ks. dr Paweł Kiejkowski (ur. 1968), pracownik naukowo-dydaktyczny zatrudniony na stanowisku adiunkta na Wydziale Teologicznym UAM w Poznaniu, podstawy wiedzy teologicznej zdobył podczas studiów filozoficzno-teologicznych w Prymasowskim Wyższym Seminarium Duchownym w Gnieźnie (1986–1992), zwieńczone tytułem magistra teologii uzyskanym na Papieskim Wydziale Teologicznym w Poznaniu w 1992 r. W latach 1993-1996 odbył studia licencjacko-doktoranckie Papieskim Wydziale Teologicznym w Poznaniu. Licencjat (rzymski) z teologii uzyskał tam w 1995 r. W 1996 r. został skierowany na studia specjalistyczne z zakresu teologii dogmatycznej w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie (obecnie UKSW), gdzie w 2000 r. uzyskał dyplom doktora na podstawie dysertacji: *Kapłaństwo w pismach błogosławionego Biskupa Józefa Sebastiana Pelczara (1842-1924). Studium historyczno-dogmatyczne*. W okresie studiów podjął także kursy z języka angielskiego w Mayfair School of English i Callan School of English w Londynie oraz języka rosyjskiego w Państwowym Uniwersytecie Pedagogicznym w Petersburgu. Wydana w 2014 r. rozprawa habilitacyjna wieńczy – a i chyba rozpoczyna – kolejny etap jego naukowo-badawczej aktywności.

1. Ocena głównego osiągnięcia naukowego – rozprawy habilitacyjnej

Główne osiągnięcie naukowe ks. dra Pawła Kiejkowskiego w myśl art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki stanowi publikacja pt. *Homo Paschalis. Paschalna antropologia teologiczna Wacława Hryniewicza w dialogu z myślą prawosławną* (Poznań 2014, ss. 367). Przedmiotem badań jest wizja człowieka, którą możemy odnaleźć w tekstach wybitnego współczesnego polskiego teologa ks. prof. Wacława Hryniewicza OMI, w jej odniesieniu do myśli prawosławnej. Ponieważ prof. Hryniewicz znany jest w środowiskach teologicznych ze swego otwarcia na myśl teologiczną Kościołów Wschodnich, stąd podjęta próba prezentacji związku między antropologią Hryniewicza – profesora Katolickiego Uniwersytetu w Lublinie, a prawosławnymi koncepcjami człowieka zdaje się być bardzo oryginalnym zamierzeniem Autora.

a. Problem badawczy, metoda i struktura rozprawy

Problem badawczy ks. dr Kiejkowski sformułował w tytule i podtytule rozprawy. Klarownie zostaje wyjaśnione we *Wprowadzeniu* tytułowe pojęcie *Homo Paschalis*: „Hryniewicz jest przekonany, że autentyczna refleksja antropologiczna powinna czerpać swoje inspiracje z centralnej prawdy chrześcijaństwa – paschy Chrystusa. To ona przenika

wszystkie wymiary ludzkiego życia i wszystkie działania człowieka. Stąd uprawianą przez siebie teologię o człowieku nazywa antropologią paschalną. (...) Chrystus w tajemnicy swojej paschy jest wielkim Interpretatorem tajemnicy człowieka. Stąd samego człowieka, uważa W. Hryniewicz, można nazwać *homo paschalis*” (s. 16–17). Mniej precyzyjnie wyjaśniony zostaje ten tytuł jako problem rozprawy w łączności z podtytułem. Do tak pojętego problemu badawczego nawiązuje jedynie pojedyncze zdanie z *Wprowadzenia* określające cel pracy: „Celem niniejszej pracy jest zebranie i syntetyczne przedstawienie teologicznej myśli o człowieku ks. prof. Wacława Hryniewicza. Pragnę to uczynić wskazując na pewną zależność jego refleksji antropologicznej od myśli prawosławnej” (s. 18). We *Wprowadzeniu* brak jednak szerszego i szczegółowego opisu problemu rozprawy – zaś sam cel pracy to przecież nie problem pracy. Uściślenia problemu rozprawy domaga się przede wszystkim użyte w podtytule słowo „dialog” – z opisu celu pracy wynika, że jest ono rozumiane jako „zależność”. Ów brak precyzji wynika prawdopodobnie stąd, że autor dysertacji zrezygnował z klasycznie zbudowanego wstępu, a w jego miejsce napisał dłuższe *Wprowadzenie* (s. 9–20), które nie musi trzymać się struktur wymaganych w „pracach szkolnych”.

„Wstępne” braki widoczne też są w opisie stosowanych metod. Opis ten ogranicza się do ostatniego zdania *Wprowadzenia*: „W pracy posługiwałem się metodą analityczno-syntetyczną oraz porównawczą” (s. 20). Tak ogólny opis niczego nie wyjaśnia, ani nie uściśla. Końcowy efekt w postaci prezentowanej dysertacji pokazuje jednak, że w praktyce obrane i zastosowane metody okazały się być narzędziem właściwym i dostosowanym do celu opracowania. Na poprawność stosowanych metod wskazuje już sama struktura rozprawy.

Struktura recenzowanej rozprawy robi wrażenie klarownej, logicznej i spójnej. Składają na nią oprócz *Wprowadzenia* trzy integralnie ze sobą powiązane rozdziały. W pierwszym, zatytułowanym *Człowiek stworzony w Chrystusie i na Jego obraz* (s. 21–125), przedstawiono, jak w teologii W. Hryniewicza został ukazany Boży zamysł wobec człowieka stworzonego na obraz i podobieństwo Boże, jego ontologię, wymiar osobowy i zakorzenienie etyczne. W drugim rozdziale – *Człowiek odnowiony przez paschalne dzieło Chrystusa w Kościele* (s. 126–221), podjęto refleksję nad tajemnicą grzechu człowieka oraz nad rzeczywistością nowego człowieka, który jest dziełem i darem Chrystusa otrzymywanym w Kościele. Trzeci rozdział – *Paschalny człowiek na drodze ku eschatycznemu spełnieniu* (s. 222–337), przedstawia Hryniewiczowskie intuicje na temat paschalnej dramatycznej doczesnej egzystencji człowieka, zwłaszcza jego relacji do rzeczywistości ziemskich, tajemnicy cierpienia i śmierci, a także eschatologii człowieka. W każdym rozdziale widoczne są starania autora, by ukazać wpływ antropologii prawosławnej na myśl W. Hryniewicza. Strukturę pracy, co oczywiste, w znacznej mierze wyznaczają tematy podejmowane przez lubelskiego profesora. Rozprawę wieńczy *Zakończenie* (s. 338–343), *Wykaz skrótów* (s. 344–345) i *Bibliografia* (s. 346–365), streszczenie w języku angielskim (s. 366–367).

b. Wartość rozprawy – aspekt formalny

Poza wspomnianymi wątpliwościami związanymi z brakiem wstępnych uściśleń, od strony formalnej rozprawa legitymuje się metodologiczną poprawnością. Rozwiązanie postawionego problemu i zrealizowanie wytyczonego celu rozprawy wymaga, oprócz zastosowania odpowiedniej metody, doboru właściwych źródeł. Bardzo syntetycznie opisuje

Habilitant w *Wprowadzeniu* źródła rozprawy: „Materiał źródłowy dla moich badań stanowił bardzo bogaty dorobek naukowy naszego autora, na który składają się książki oraz artykuły naukowe i popularnonaukowe, medytacje, listy, recenzje, hasła encyklopedyczne, a także wpisy na internetowych blogach teologicznych” (s. 19n). Wśród dzieł W. Hryniewicza do najważniejszych i najbardziej fundamentalnych zalicza i z tytułu wymienia trylogię paschalną: *Chrystus nasza Pascha. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej*; *Nasza Pascha z Chrystusem. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej*; *Pascha Chrystusa w dziejach człowieka i wszechświata. Zarys chrześcijańskiej teologii paschalnej* oraz ostatnio opublikowaną książkę *Oczekuję życia w przyszłym świecie. Wydarzenia ostateczne w dialogu chrześcijańskim* (s. 20). Pośrednio wymienia także nazwiska teologów prawosławnych, z których myślą, można przypuszczać, będzie konfrontował myśl Hryniewicza (s. 18). Dobór i wykorzystanie źródeł, mimo braku ich krótkiej charakterystyki we *Wstępie*, są poprawne.

Dla właściwej interpretacji źródeł zawsze pomocne są opracowania i tzw. literatura pomocnicza. Należy zauważyć, że Autor wykorzystał olbrzymią literaturę. Sam podział *Bibliografii* jest na tyle klarowny, że kryteria jej podziału nie zostały opisane we *Wstępie*. Pewne wątpliwości jednak się rodzą: skoro wyodrębniono twórczość Hryniewicza (s. 347–350) – i słusznie, gdyż jest to literatura źródłowa, to dlaczego nie wyodrębniono w osobnym dziale dzieł myślicieli prawosławnych, z którymi też „tytułowo” jest „w dialogu”?

Wykaz bibliograficzny i zestaw przypisów załącznikowych sporządzono starannie i poprawnie. Dla bardziej wnikliwych analiz wielce pomocne zawsze okazują się indeksy – rzeczowy, osobowy. Szkoda, że zabrakło ich w redakcyjnie tak pięknie wydanej pozycji.

Rozważania podane są w jasnym, rzeczowym, komunikatywnym języku – mimo że analizowane teksty nie należą do łatwych. Czytaniu pracy towarzyszy aprobata dla rozumowań i ujęć Autora.

Twierdzenia i wnioski Kiejkowski zawsze uwiarygodnia rzetelnym cytowaniem źródeł i pomocniczych opracowań. Różnorodność tematyczna analizowanych wypowiedzi Hryniewicza i myślicieli prawosławnych wymagała od Habilitanta dogłębnej wiedzy biblijnej, patrystycznej, historycznej i ściśle dogmatycznej. Przedłożoną rozprawą Habilitant dowodzi, że takową posiada.

c. Wartość rozprawy – aspekt merytoryczny

Konsekwentna realizacja założeń formalnych zaowocowała osiągnięciami treściowymi, które syntetycznie zebrane są w postaci podsumowań, wniosków i ocen zamieszczonych po każdym z trzech rozdziałów analitycznych, jak i w samym *Zakończeniu*.

Wyniki badań zebrane w pierwszym rozdziale analitycznym dają obraz człowieka stworzonego z miłości Boga i dla miłości. Człowiek, według Hryniewicza, to byt będący ukoronowaniem stworzenia, a jednocześnie krucha, ograniczona i śmiertelna osoba (s. 125). Habilitant dokumentuje, że wizja człowieka autora trylogii paschalnej jest „głęboko teologiczna, chrystologiczna, pneumatologiczna, paschalna” (s. 125). Jest to równocześnie wizja wybitnie personalistyczna i dynamiczna, która „ukazuje człowieka jako istotę osobową, relacyjną, ekstatyczną, komunijną, epikletyczną, zakorzenioną etycznie, obdarzoną dramatycznym darem wolności, ukierunkowaną eschatycznie. Jest to wizja pełna szacunku wobec każdego konkretnego człowieka, jego tajemnicy, poszukiwań, pragnień, nadziei, i

także zagubienia i słabości” (tamże). Habilitant jest przekonany, że niewątpliwy wpływ na intuicje W. Hryniewicza ma tradycja prawosławna, zwłaszcza prace P. Evdokimova, O. Clementa, W. Łoskiego, J. Zizioulasa, S. Bułgakowa, N. Bierdiajewa, A. Schmemanna, K. Warego.

Bazując głównie na trylogii paschalnej, analizy poczynione w rozdziale drugim pozwoliły autorowi wydobyć obraz człowieka odnowionego, czyli zbawionego, dzięki dynamicznie rozumianej tajemnicy wcielenia. W centrum tej tajemnicy znajduje się wydarzenie paschalne, które dokonało się przez śmierć, zmartwychwstanie aż po uwielbienie Jezusa Chrystusa w Jego przemienionym ciele i zesłanie Ducha Świętego. W zmartwychwstałym ciele Jezusa Chrystusa człowieczeństwo osiągnęło swoją pełnię. Kiejkowski wydobywa te elementy, które pokazują, że Hryniewiczowi bliski jest charakterystyczny dla tradycji prawosławnej obraz Jezusa Chrystusa jako Pedagoga, który prowadzi ku pełni człowieczeństwa, bliska jest mu też idea *theosis* – zbawienie rozumiane jako przeobóstwienie (por. s. 164nn). Dla Kiejkowskiego jest oczywiste, że to właśnie pod wpływem tradycji prawosławnej Hryniewicz mocno podkreśla pneumatologiczny i eklezjalny wymiar egzystencji chrześcijanina (por. s. 187nn., 221).

W rozdziale pokazującym paschalnego człowieka jako tego, który jest w drodze ku eschatycznemu spełnieniu, autor wydobywa u lubelskiego teologa myśli o człowieku jako „istocie dramatycznej” (por. s. 223–229). Jego życie aktywnie spełnia się na codziennych drogach egzystencji poprzez wielorakie relacje przeżywane z Bogiem, drugimi ludźmi i otaczającym go bogatym światem stworzeń, a równocześnie jest on człowiekiem uzdolnionym i otwartym na eschatyczny dar nadziei. Nadzieja przenika całą rzeczywistość jego życia i zawsze jest także nadzieją dla drugih. Kiejkowski pokazuje, że według Hryniewicza, szczególne znaczenie w życiu człowieka ma doświadczenie cierpienia, choroby, umierania oraz śmierci. Śmierć fizyczna jest konieczną paschą każdego człowieka, która prowadzi do zmartwychwstania, do nowego i spełnionego życia. Bliska lubelskiemu profesorowi jest koncepcja zmartwychwstania człowieka już w momencie jego śmierci i nadzieja na ostateczne zbawienie wszystkich ludzi. W tych kontekstach Habilitant także stara się doszukiwać wpływu na Hryniewicza inspirujących myśli i intuicji ze strony autorów prawosławnych.

W merytorycznej ocenie nie można nie wspomnieć o *Zakończeniu*. W zebranych tam wnioskach ujawnia się umiejętność krytycznego spojrzenia i formułowania sądów przez Habilitanta. Chociaż paschalną antropologię Hryniewicza słusznie zalicza do „najważniejszych, interesujących i trafnych osiągnięć współczesnej myśli teologicznej w Polsce” (s. 343), w której „wybrzmiało wiele ważnych i ciekawych idei teologicznych właściwych tradycji prawosławnej” (s. 342), to jednak dostrzega w niej również tematy pominięte lub podjęte w niewielkim stopniu, np. zagadnienie ludzkiej płciowości, relacje między mężczyzną a kobietą. Dyskusyjny charakter przyznaje tematowi nadziei na powszechne zbawienie i zagadnieniu rozumienia wolności człowieka, zwłaszcza w jej relacji do wolności samego Boga. Kiejkowski odważnie stwierdza, że niektóre sformułowania Hryniewicza „mogą sugerować brak pełnej wolności człowieka w obliczu Boga, który pragnie zbawienia każdego człowieka” (tamże). Nie akceptuje też stylu krytycznych uwag wobec tradycyjnych ujęć teologicznych i niektórych wypowiedzi Magisterium Kościoła.

W sumie, mimo wspomnianych zastrzeżeń do niektórych aspektów formalnej strony rozprawy, jest ona solidną pracą badawczą. Kiejkowski jak nikt dotąd w polskim środowisku teologicznym poddał wnikliwej analizie paschalną antropologię prof. Hryniewicza, pokazując, że otwartość lubelskiego profesora na myśl prawosławną sięga tak daleko, że najczęściej wprost się z nią identyfikuje. Z perspektywy całości lektury rozprawy habilitacyjnej można stwierdzić, że badania tak od strony formalnej, jak i merytorycznej, zostały przeprowadzone metodycznie, kompleksowo, rzetelnie i kompetentnie.

2. Pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze

Pozostałą część osiągnięć naukowych, uzyskanych po doktoracie, zgodnie z dokumentacją dostarczoną przez Habilitanta, stanowi 38 pozycji:

- 3 monografie: *Królewskie kapłaństwo wiernych w ujęciu św. bpa Sebastiana Józefa Pelczara*, Gniezno 2010, ss. 81; *Współpracownik Dobrego Pasterza. Teologia hierarchicznego kapłaństwa Nowego Testamentu w ujęciu Józefa Sebastiana Pelczara*, Gniezno 2011, ss. 138; *Kapłaństwo Jezusa Chrystusa. Wokół teologii kapłaństwa Jezusa Chrystusa w ujęciu Józefa Sebastian Pelczara*, Gniezno 2012, ss. 165. We *Wprowadzeniach* do drugiej i trzeciej monografii Habilitant zaznacza jednak, że pozostają one w ścisłym związku z wcześniejszymi badaniami związanymi z przygotowaniem niepublikowanej rozprawy doktorskiej.
- 22 artykuły naukowe;
- 4 artykuły popularno-naukowe i popularyzujące;
- 5 katechezy i ćwiczenia wykładów (w tym 1 współautorstwo materiałów przygotowujących do sakramentu bierzmowania w języku rosyjskim);
- 1 wywiad;
- 1 redakcja (oddana do druku w 2014).

Powyższe publikacje ukazywały się w różnych wydawnictwach, związanych z krajowymi i zagranicznymi środowiskami naukowymi (Bydgoszcz, Gniezno, Poznań, Białystok, Wrocław, Wiedeń, Petersburg). 13 artykułów (w tym 2 w druku) ukazały się w czasopiśmie recenzowanych znajdujących się na liście ministerialnej czasopism punktowanych, 9 – to rozdziały w monografiach recenzowanych. Na uwagę zasługuje artykuł w języku angielskim przyjęty do druku we wiedeńskim zeszycie teologiczno-pastoralnym „Pastoraltheologische Hefte”: *The Holy Spirit as the source of newness and fullness in the life of man*. Pewien niedosyt w miarę bogatym dotychczasowym dorobku Habilitanta sprawia brak recenzji.

Przechodząc do bardziej szczegółowej oceny pozostałych osiągnięć, można wyróżnić w nich co najmniej 5 nurtów badawczych, przy czym nie wszystkie – co zrozumiałe – były podejmowane z równą intensywnością: Wokół myśli teologicznej Józefa Sebastiana Pelczara (1), Wokół myśli teologicznej Josepha Ratzingera/Benedykta XVI (2), Wokół myśli prawosławnej (3), Wokół tożsamości chrześcijańskiej i kapłańskiej (4), Tematy dogmatyczne o charakterze popularno-katechetycznym (5).

ad. 1. Jednym z wiodących nurtów badawczych podejmowanych przez Habilitanta są niewątpliwie badania nad myślą teologiczną Józefa Sebastiana Pelczara, który należy do najważniejszych polskich teologów końca XIX i początku XX wieku. Publikacje z tego nurtu

to wspomniane 3 monografie oraz artykuły w pracach zbiorowych i czasopismach. W znacznej mierze są one związane z badaniami prowadzonymi przy opracowywaniu problemu podjętego w rozprawie doktorskiej. O szerokości podejmowanej problematyki świadczą już same przykładowe tytuły: *Maryjny rys duchowości kapłańskiej w myśli św. bpa Józefa Sebastiana Pelczara*, w: M. Olczyk, P. Podeszwa (red.), *Evangelizare pauperibus*, Gniezno 2007, s. 121-130; *Człowiek jako kapłan stworzenia w pismach biskupa Józefa Pelczara*, w: D. Bryl, F. Lenort (red.), *Iustitiam in caritate. Opuscula Georgio Troska septuagenario dedicata*, Poznań 2012, s. 251-266; *Jezus Chrystus jako kapłan i Jego modlitwa w nauczaniu św. bpa Józefa Sebastiana Pelczara*, „*Studia Gnesnensia*” 23(2009), s. 197-216; *Sakrament kapłaństwa i problem sakramentalności święceń kapłańskich w pismach św. bpa Józefa Sebastiana Pelczara*, „*Studia Bydgoskie*” 3(2009), s. 249-270. W tekstach bpa J. Pelczara artykuły ukazują w pogłębiony sposób chrystologiczne fundamenty chrześcijańskiej antropologii i teologii sakramentu kapłaństwa. Należy przy tym podkreślić, że zarówno w monografiach, jak i artykułach, ks. Kiejkowski przy nieukrywanej sympatii do słynnego biskupa nie instrumentalizuje swoich naukowych wypowiedzi, ale stara się rzetelnie i krytycznie wskazać teologicznie wartościowe elementy jego myśli. Ilość i jakość publikacji z tego zakresu świadczy o wielkim znanstwie w podejmowanej problematyce.

ad.2. Drugim ważnym kierunkiem w dorobku Habilitanta są badania dotyczące myśli teologicznej Josepha Ratzingera/Benedykta XVI. Podejmując tematykę właściwą teologii dogmatycznej i fundamentalnej, potrafił wydobyć i ukazać cenne intuicje Ratzingerowskiej myśli, które są szczególnie ważne i aktualne w kontekście egzystencji współczesnego człowieka. Owocem badań wątków antropologicznych są m.in. artykuły: *Motyw antropologiczny w encyklice Benedykta XVI Deus caritas est*, „*Poznańskie Studia Teologiczne*” 22(2008), s. 151-162; *Motyw antropologiczny w encyklice Spe salvi*, w: M. Michalczak (red.), *Teologia dogmatyczna*, t. 3, *Spe salvi*, Poznań 2008, s. 119-134; *Tajemnica człowieka w encyklikach Benedykta XVI*, „*Studia Gnesnensia*” 22(2008), 113-132; *Człowiek stworzony w Słowie, przez Słowo i dla Słowa. Przesłanie antropologiczne adhortacji Verbum Domini Benedykta XVI*, w: M. Antoniewicz (red.), *Teologia dogmatyczna*, t. 6, *Verbum Domini*, Poznań 2011, s. 75-94.

Habilitant wchodzi także w trudną, ale bardzo typową dla papieża Benedykta XVI problematykę z pogranicza wiary i rozumu. W Ratzingerowskie zmaganie się o szeroko pojętą prawdę w kontekście wyzwań współczesności wpisują się m.in. publikacje: *Wiara a wiedza. Josepha Ratzingera zmaganie o człowieka*, w: M. Michalczak (red.), *Teologia dogmatyczna*, t. 4, *Wokół pojęcia wiary*, Poznań 2010, s. 19-34; *Zmartwychwstanie w śmierci? Polemika pomiędzy J. Ratzingerem i G. Greshake*, „*Studia Gnesnensia*” 24(2010), s. 251-264; *Tajemnica Zmartwychwstania Chrystusa i nowe życie wierzących w homiliach paschalnych Benedykta XVI*, „*Studia Gnesnensia*” 26(2012), s. 213-236; *Czy nauka może zastąpić wiarę? Relacja między wiarą a nauką w tekstach Josepha Ratzingera (Benedykta XVI)*, w: R. Pietkiewicz (red.), *Wiara pod lupą. Współczesne pytania o racjonalność wiary*, Wrocław 2014, s. 147-169.

W swoich badaniach Habilitant podejmował także inne zagadnienia obecne w teologicznym dorobku obecnego papieża seniora. Dotyczyły one wątków soteriologicznych, protologicznych i fundamentalnych wybranych jego tekstów. Owocem ukazały się w publikacjach: *Stworzenie jako „creatura Verbi”*. *Wątek protologiczny adhortacji „Verbum*

Domini” *Benedykta XVI*, „*Studia Bydgoskie*” 5(2011), s. 87-108; *Tajemnica Zmartwychwstania Jezusa Chrystusa w książce Jezus z Nazaretu Benedykta XVI*, w: M. Antoniewicz (red.), *Teologia dogmatyczna*, t. 7, *Benedykta XVI Jezus z Nazaretu*, Poznań 2012, s. 65-88; *Historia a mit. Problem historyczności dzieciństwa Jezusa w książce Jezus z Nazaretu. Dzieciństwo J. Ratzingera/Benedykta XVI*, w: M. Antoniewicz (red.), *Teologia dogmatyczna*, t. 8, *Jezus z Nazaretu Benedykta XVI*, Poznań 2013, s. 7-22.

W ocenie powyższych publikacji trzeba stwierdzić, że teksty Habilitanta nie stanowią tylko streszczenia i powielania wątków problemowych podejmowanych przez obecnego papieża emeryta, lecz w swych analizach wewnętrznych i porównaniach wykazują nowe efekty świadczące o jego naukowej dojrzałości.

ad. 3. Doświadczenie osobistych spotkań Habilitanta z dziedzictwem prawosławia w czasie jego pracy w Petersburgu i lektura tekstów wybitnych teologów prawosławnych otworzyły go na wielkie bogactwo tradycji wschodniego chrześcijaństwa. Owocem badań poczynionych w tym kierunku są m.in. teksty: *Nauka o Bożych energiach w teologii Gerges’a Florovsky’ego*, „*Studia Bydgoskie*” 4(2010), s. 77-94; *Krzyż nowym drzewem życia. Wokół teologii krzyża Oliviera Clémenta*, „*Studia Gnesnensia*” 25(2011), s. 141-156; *Chrystus wielkim Prekursorem Ducha Świętego. Pneumatologiczny rys trynitarniej ekonomii zbawienia w teologii Paula Evdokimova*, „*Studia Gnesnensia*” 28(2014) – tekst przyjęty do druku. Tych kilka artykułów jest dowodem dogmatycznego i ekumenicznego otwarcia Autora.

ad. 4. Cztery opracowania dotyczą tematyki tożsamości chrześcijańskiej i kapłańskiej: *Rok kapłański w posłudze katechetycznej*, w: M. Polak (red.), *Kościół posłany, aby zaświadczyć o Miłości*, Gniezno 2009, s. 78-87; „*Pozwolić całkowicie zdobyć się Chrystusowi*”. *Wokół posługi kapłańskiej na progu Roku Kapłańskiego*, w: M. Olczyk, P. Podeszwa (red.), *Credidimus caritati*, Gniezno 2010, s. 215-224; *Podwoje wiary są dla nas zawsze otwarte. Refleksje na temat wiary w świetle Porta fidei Benedykta XVI*, w: F. Jabłoński (red.), *Rok wiary w archidiecezji gnieźnieńskiej*, Gniezno 2012, s. 29-43; *Dar nowego życia ucznia Jezusa w adhortacji apostolskiej Evangelii gaudium papieża Franciszka*, w: P. Kiejkowski (red.), *Teologia dogmatyczna*, t. 9, *Evangelii gaudium*, Poznań 2014, (tekst przyjęty do druku). Powyższe teksty dowodzą, że zainteresowania Habilitanta wychodzą daleko poza tematykę systematycznej teologii i bliskie mu są również zagadnienia teologii praktycznej, zwłaszcza katechetycznej, na temat których pisze kompetentnie.

ad.5. Praktyczny wymiar i znaczenie mają opracowania wykraczające poza już wspomniane pola naukowych zainteresowań i przedsięwzięć. Są to materiały do katechezy, bądź też teksty o charakterze popularno-katechetycznym. Na podkreślenie zasługuje praca wydana w języku rosyjskim: *Подготовка к миропомашню*, (wspólnie z Alionka Arko) Санкт Петербург 2003, ss. 55.

Wykazany przez Habilitanta dorobek trzeba uznać za ilościowo wystarczający. Dorobek ten całkowicie odpowiada też wymaganiom jakościowym stawianym w postępowaniu habilitacyjnym. Jest to dorobek zróżnicowany pod względem podejmowanej tematyki, co świadczy o szerokich zainteresowaniach naukowych Habilitanta. Podkreślić należy trafność w wyborze tematów teologicznie istotnych, naukowo interesujących, a jednocześnie eklezjalnie i egzystencjalnie aktualnych. Pola badawcze mogą świadczyć nie tylko o dobrej intuicji, ale rzeczywistej znajomości współczesnych wyzwań, na które refleksja

teologiczna stara się dać odpowiedź. O wysokim poziomie naukowym opracowań Habilitanta świadczy dodatkowo fakt, że zdecydowana większość z nich została opublikowana w specjalistycznych, punktowanych, recenzowanych naukowych periodykach – choć głównie związanych z środowiskiem naukowym Poznania i Gniezna. Brak publikacji zagranicznych czy w innych wielkich ośrodkach teologicznych w Polsce – KUL, UKSW.

Prezentowane teksty reprezentują wysoki poziom teologicznych analiz, obiektywności sądów i komunikatywnego języka. Oczywiście, niektóre ujęcia kwestii eklezjologicznych dotyczące problematyki ekumenicznej prawie u każdego teologa mogą być uważane za przynajmniej dyskusyjne, niemniej prezentacjom ks. Kiejkowskiego nawet w dyskusyjnych partiach trudno odmówić wewnętrznej logiki i spójności myśli, zwłaszcza że teksty o charakterze naukowym mają u niego dobrą dokumentację źródłową w formie przypisów. Wielkim wkładem prac Habilitanta w naukę jest sam ten fakt, że chociaż zdaje się preferować badania historyczne, to jednak nie ucieka przed trudnymi problemami, które dziś są aktualne. Habilitant zawsze próbuje je rozwiązywać w duchu dokumentów Magisterium Kościoła. Wszystkie jego ściśle naukowe opracowania odznaczają się rzetelnością informacji, oceny i bibliograficznej dokumentacji.

Słabą stroną dużego i dość wszechstronnego dorobku naukowego Habilitanta jest brak autorstwa lub współautorstwa w czasopismach znajdujących się w bazie Web of Science (WoS) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH). Na istotną uwagę krytyczną zasługuje też fakt, że we wspomnianych artykułach, jak i rozprawie habilitacyjnej, Autor najczęściej odwołuje się tylko do literatury polskojęzycznej.

3. Ocena aktywności dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzatorskiej

3.1. Działalność dydaktyczna

Na monotematyczność zainteresowań nie pozwalają Habilitantowi prowadzone zajęcia dydaktyczne. Z autoreferatu wynika, że pracę dydaktyczną rozpoczął w 2000 r. jako wykładowca teologii dogmatycznej w Katolickim Wyższym Seminarium Duchownym w Petersburgu (Federacja Rosyjska). Zajęcia prowadzone były w języku rosyjskim. Wykładał sakramentologię, eklezjologię i trynitologię. Przygotował skrypt z sakramentologii w języku rosyjskim. Jednocześnie pełnił funkcję prefekta a następnie ojca duchownego kleryków. Prowadził popularno-naukowe wykłady dla osób świeckich i zakonnych w tamtejszych ośrodkach duszpasterskich (Petersburg, Moskwa, Pietrozawodzk, Jekaterienburg) oraz alumnów Wyższego Seminarium Duchownego w Karagandzie (Kazachstan).

Po powrocie do Polski w 2005 r. rozpoczął wykłady i prowadził ćwiczenia w Prymasowskim Wyższym Seminarium Duchownym oraz Prymasowskim Instytucie Teologicznym, stanowiących według dawnej nomenklatury Sekcję Gnieźnieńską WT UAM w Poznaniu. Od 2006 r. jest adiunktem w Zakładzie Teologii Dogmatycznej Wydziału Teologicznego UAM w Poznaniu. W ramach swoich obowiązków prowadził zajęcia z eklezjologii także w Seminarium Duchownym Misjonarzy Oblatów w Obrze (2010/2011 i 2011/2012). Na przestrzeni lat prowadził zajęcia z następujących przedmiotów: wstęp do teologii, religioznawstwo, teologia fundamentalna, eklezjologia, sakramentologia, trynitologia, pneumatologia i mariologia, protologia i charytologia, eschatologia, wprowadzenie w

chrześcijaństwo. Od momentu podjęcia zajęć dydaktycznych prowadzi także seminarium magisterskie. Do tej pory wypromował 10 magistrów.

W ramach działalności dydaktycznej prowadzi również zajęcia dla katechetów oraz księży w rodzimej archidiecezji, podejmuje się wykładów dla słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku, głosi konferencje oraz wykłady popularno-naukowe dla różnych wspólnot kościelnych.

3.2. Dorobek organizacyjny, popularyzacja nauki i współpraca międzynarodowa

Wraz z działalnością dydaktyczną Habilitant pełnił rozmaite posługi w archidiecezji gnieźnieńskiej. Byłem dyrektorem Prymasowskiego Instytutu Teologicznego w Gnieźnie (2005–2007), wicerektorem Prymasowskiego Wyższego Seminarium Duchownego w Gnieźnie (2006–2007, 2011–2012) i proboszczem parafii św. Maksymiliana Kolbe w Gnieźnie (2007–2009).

Habilitant wielokrotnie brał udział w konferencjach i sympozyjach naukowych o tematyce dogmatycznej, fundamentalnej oraz ekumenicznej. Uczestniczył w nich zarówno w roli prelegenta – w autoreferacie udokumentowanych zostało 6 wykładów na konferencjach krajowych, jak i słuchacza – w autoreferacie podano 18 konferencji. Reprezentując Zakład Teologii Dogmatycznej Wydziału Teologicznego UAM i Prymasowskiego Wyższego Seminarium Duchownego, sam też był głównym organizatorem krajowej konferencji naukowej na temat: *Pobożność ludowa jako „locus theologicus” wiary Kościoła* (Gniezno, 11 marca 2013).

Ks. dr Kiejkowski jest członkiem zwyczajnym Towarzystwa Teologów Dogmatyków oraz Stowarzyszenia Teologów Fundamentalnych w Polsce. Bierze udział w ogólnopolskich zjazdach teologów i jest postacią znaną wśród dogmatyków i teologów fundamentalnych.

Zaangażowanie Habilitanta w działalność popularyzującą naukę można dostrzec w jego wykładach dla słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Gnieźnie oraz w Żninie, wykładach dla członków Klubu Inteligencji Katolickiej w Inowrocławiu, czy wykładach organizowanych przez Bractwo Świętej Rodziny w Gnieźnie.

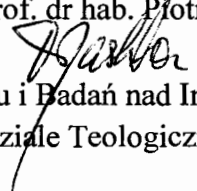
Aktywności dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzatorskiej Habilitanta można wystawić wysoką ocenę. Słabą jej stroną jest jednak brak współpracy z zagranicznymi środowiskami teologicznymi, a właściwie brak kontynuacji współpracy. W oparciu o autoreferat można bowiem mniemać, że także dawna 5-letnia współpraca z Petersburgiem czy Karagandą nie jest już dalej kontynuowana?

4. Wniosek

Dokonania naukowe Habilitanta, jego publikacje, praca dydaktyczna, udział z referatami w sympozyjach, jak i działalność organizacyjna w środowisku naukowym Poznania i Gniezna, pokazują, że jest dobrym specjalistą zwłaszcza z zakresu problematyki teologiczno-dogmatycznej i teologiczno-fundamentalnej. Badania związane z przygotowaniem rozprawy habilitacyjnej, chociaż są analizą antropologicznej myśli tylko jednego autora, dowodzą teologicznej erudycji i ekumenicznego wycucia Habilitanta w ujmowaniu różnych problemów. Jego analizy mają biblijne, historyczne, eklezjologiczne i

duszpasterskie pogłębienie. W rozprawie habilitacyjnej i wielu pozostałych opracowaniach dał dowód samodzielnego myślenia oraz odwagi w podejmowaniu tematów trudnych. Czerpiąc z bogactwa posiadanej wiedzy i doświadczenia dydaktycznego w kraju i zagranicą, potrafi formułować samodzielne wnioski i oceny. Jego opracowania autorskie, aktywny udział w konferencjach, a także ilość wypromowanych magistrów, świadczą o dobrze zorganizowanym warsztacie naukowo-badawczym. We wszystkich swoich przedsięwzięciach wykazuje się szeroką wiedzą teologiczną i zmysłem organizacyjnym. Te pozytywne elementy pozwalają wnioskować za kontynuacją postępowania habilitacyjnego ks. dra Pawła Kiejkowskiego.

ks. prof. dr hab. Piotr Jaskóła

dyrektor Instytutu Ekumenizmu i Badań nad Integracją
na Wydziale Teologicznym UO

Opole, 5.03.2015 r.